„ANALELE BUCOVINEI” ŞI VALORIFICAREA MOŞTENIRII CULTURALE A ACADEMICIANULUI DIMITRIE ONCIUL (1856–1923)*

VASILE I. SCHIPOR

„Analele Bucovinei”, periodic ştiinţific semestrial al Institutului „Bucovina”, apar în 1994 sub egida Editurii Academiei Române, se editează la Rădăuţi şi se tipăresc la Bucureşti.

Ca document al epocii care l-a produs şi al unei generaţii însufleţite de mari idei, articolul-program, semnat de academicianul Gheorghe Platon şi publicat în cel dintâi număr, surprinde importanţa proiectului patronat de Academia Română, din perspectiva integratoare a istoriei noastre naţionale: „«Analele Bucovinei» [...], pe linia prestigioaselor publicaţii care au precedat-o, îşi propune să fie un instrument pentru împlinirea nobilelor obiective ale promovării şi răspândirii culturii naţionale; să reprezinte o alternativă românească autorizată în dialogul, demult deschis, privind istoria şi cultura Bucovinei. Se va înscrie în acest dialog cu prestigiul instituţiei care o patronează şi cu autoritatea numelor care vor semna în paginile sale.

Sanctuar al Moldovei, cuprinzând ctitoria descălecătorilor, mormântul marelui Ştefan, cetatea de scaun a Ţării şi ctitoriile vo[i]evodale care mărturisesc geniul creator al poporului, Bucovina poartă în ea sufletul românesc dintotdeauna. «Analele Bucovinei» se vor strădui să dea expresie acestui suflet, ridicând conştiinţele noastre, ale tuturora, la nivelul unor mari idei”[1].

Cu modificări în colegiul de redacţie, îmbunătăţiri de structură şi un număr variabil de pagini, „Analele Bucovinei” se ocupă în cei aproape douăzeci de ani de

* Comunicare susţinută în cadrul Simpozionului „Dimitrie Onciul, mare istoric român”, organizat la Straja, în 20 martie 2013, la împlinirea a 90 de ani de la moartea istoricului bucovinean, creatorul şcolii critice în istoriografia română.

** Traducere de: Ştefăniţa-Mihaela Ungureanu.

[1] Conf. Acad. Gheorghe Platon, *Argument*, în „Analele Bucovinei”, Rădăuţi-Bucureşti, anul I, nr. 1, [ianuarie–iunie] 1994, p. 5–6. Republicat într-un volum retrospectiv, vezi „Analele Bucovinei”, anul IX, nr. 2 (19), [iulie–decembrie] 2002, p. 329–33.

Analele Bucovinei, **XX**, *2* (41), p. – , Bucureşti, 2013

BDD-A32937 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:17 UTC)

apariție neîntreruptă de problemele Bucovinei istorice sub toate aspectele: viață politică, literară, culturală şi artistică, istorie, demografie, toponimie, onomastică, statistică, etnografie şi folclor, ştiințe naturale. Număr de număr, este rezervat un spațiu larg evocării personalităților bucovinene, cărților şi revistelor din provincie, manifestărilor diverse ce au ca temă Bucovina, atât în țară cât şi peste hotare. Prin structură, „Analele Bucovinei" abordează domeniile vizate prin proiectul *Enciclopediea generală a Bucovinei*, propus de Societatea pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina, publicând, cu prioritate, lucrări cu caracter monografic, la nivelul exigențelor publicisticii ştiințifice academice contemporane şi fără a neglija orizontul de aşteptare al utilizatorilor din Bucovina şi/sau originari de aici, provincie privită programatic şi consecvent în întregul ei istoric.

Prin caracterul enciclopedic şi prin aria de cercetare, „Analele Bucovinei" ocupă un loc singular atât între publicațiile periodice ale Academiei Române cât şi în rândul publicațiilor ştiințifice din Bucovina şi străine, ce apar astăzi.

De-a lungul celor 19 ani de apariție, în paginile periodicului „Analele Bucovinei", alături de ctitori şi maeştri – academicieni şi profesori universitari din țară, publică cercetători, profesori, învățători, preoți, muzeografi, arhivişti, din multe localități ale Bucovinei şi din țară, de la Cernăuți şi din Basarabia, din Occident. Unele dintre eboşele publicate, mai întâi, aici formează substanța unor studii şi monografii ce se publică, după 1996, în colecția „Enciclopedia Bucovinei în studii şi monografii".

În peisajul publicisticii ştiințifice din România, „Analele Bucovinei" reprezintă o apariție singulară, patronată de Academia Română, periodicul fiind prezent în circuitul național şi internațional, unde se bucură de o primire bună: „Se poate remarca, în ansamblu, preocuparea echipei de la Rădăuți de a informa pe cei interesați asupra chestiunilor ce se pun azi cu privire la acea parte din Țara de Sus, care, după ocupația habsburgică, s-a numit Bucovina. De unde pansantul istoriografic al multor autori, chiar şi atunci când vin din alte domenii. Unele texte sunt pregnant polemice, însă cu măsură, cu respect pentru preopinent şi cu interes real pentru stabilirea adevărului"[2].

[2] Apariția periodicului „Analele Bucovinei" prilejuieşte „o adevărată revelație" în viața culturală a provinciei, certificând „cu argumente ştiințifice continuitatea spiritualității românești în Bucovina istorică". Vezi Ilie Luceac, *„Analele Bucovinei", Anul I, 1, 1994. Centrul de Studii „Bucovina", Editura Academiei Române, Bucureşti, 1994, 234 p.*, în „Glasul Bucovinei", revistă trimestrială de istorie şi cultură, Cernăuți – Bucureşti, anul I, nr. 4, octombrie–decembrie 1994, p. 128–130. Fiecare din cele 40 de tomuri ale periodicului ştiințific de la Rădăuți se bucură de-a lungul anilor de numeroase cronici de semnal ori de întâmpinare, atât în presa cotidiană din Bucovina cât şi în periodice ştiințifice şi de cultură din țară, cronici care subliniază contribuția acestuia la „sporirea fondului documentar istoric referitor la Țara de Sus". Vezi, printre altele, Vasile Precop, *„Analele Bucovinei", An IV, 1 (7) şi 2 (8), 1997*, în „Glasul Bucovinei", Cernăuți – Bucureşti, anul V, nr. 2 (18), aprilie–iunie 1998, p. 117–120; [Ştefan Hostiuc], *„Analele Bucovinei", Anul VIII, Nr. 1, 2, 2001*, în „Mesager Bucovinean", Bucureşti, anul II, nr. 1 (5), ianuarie–martie, 2003, p. 8. Pentru „un bilanț de parcurs" al instituției, la împlinirea a zece ani de activitate, cu trimitere la volumul retrospectiv aniversar al periodicului ştiințific al acesteia, vezi Alexandru Zub, *„Analele Bucovinei",*

BDD-A32937 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:17 UTC)

Prin oferta sa, „Analele Bucovinei” se adresează, în acelaşi timp, unui public mai larg, furnizându-i elemente (date, informaţii, modele de interpretare) necesare în construirea propriei strategii de cunoaştere, precum şi repere în deprinderea ştiinţei de a înţelege prezentul şi de a-şi construi viitorul. Într-o perioada anevoioasă, de schimbare a paradigmei culturale şi de recesiune a resurselor, „Analele Bucovinei” oferă, prin fiecare din tomurile sale, o lecţie modernă de patriotism şi iubire, susţinută printr-o tenacitate elegantă şi o distinsă modestie.

Dintre opiniile despre periodicul „Analele Bucovinei”, exprimate de-a lungul celor douăzeci de ani de apariţie neîntreruptă, reproducem un fragment din *Prefaţa*, semnată de acad. Ştefan Ştefănescu, la unul din volumule editate de noi: „Revista «Analele Bucovinei», deschisă contribuţiilor ştiinţifice autentice, a atras printre colaboratorii ei nume ilustre de oameni de cultură români şi străini, ca şi mulţi tineri talentaţi.

Varietatea tematică – de la izvorul istoric inedit, la reflecţia profundă asupra valorii istoriei, de la istoria străveche la istoria zilelor noastre, de la istoria locală la cea naţională şi universală – şi permanenta preocupare de întinerire a cercului de autori de valoare fac ca revista să fie un veritabil barometru pentru natura şi nivelul preocupărilor în istoriografia naţională şi universală de azi”[3].

De-a lungul celor două decenii de apariţie neîntreruptă, „Analele Bucovinei” publică mai multe studii şi articole de referinţă închinate academicianului bucovinean Dimitrie Onciul, toate sub semnătura unor nume de prestigiu. În tomul I, nr. 1, [ianuarie–iunie] 1994, sub semnătura academicianului Gheorghe Platon, „Analele Bucovinei” publică studiul *Dimitrie Onciul (1856–1923). O personalitate exemplară a spiritualităţii româneşti*, p. 39–50. Convingerea istoricului ieşean, exprimată aici, este că „nimeni, poate, mai mult decât Dimitrie Onciul nu reprezintă atât de fidel epoca pe care a traversat-o, în cuprinsul căreia activitatea sa creatoare se înscrie, esenţializând-o. Pentru cel interesat să înţeleagă articulaţiile pe care s-a sprijinit şi care au pus în mişcare mecanismul complicat al societăţii noastre româneşti, el este – prin natura contribuţiilor sale – un element de obligatorie referinţă”[4].

În tomul IV, nr. 1 (7), [ianuarie–iunie] 1997 al „Analelor Bucovinei”, academicianul Radu Grigorovici publică studiul *Dimitrie Onciul şi determinismul istoric*, comunicare prezentată la Simpozionul „Dimitrie Onciul, istoric şi arhivar”, organizat la Universitatea „Ştefan cel Mare” din Suceava, la 23 martie 1993, cu

IX, 2002, 2, p. 313–619, în „Anuarul Institutului de Istorie «A. D. Xenopol»”, XLII, Iaşi, Editura Academiei Române, 2005, p. 799–800. Sub titlul *Studii bucovinene – un bilanţ de parcurs*, textul semnat de acad. Alexandru Zub apare, ca editorial, în „Dacia literară”, serie nouă, Iaşi, anul XVI, nr. 6 (63), noiembrie–decembrie 2005, p. 3–4.

[3] D. Vatamaniuc, *Bucovina între Occident şi Orient. Studii şi documente*, Bucureşti, Editura Academiei Române, Colecţia „Enciclopedia Bucovinei în studii şi monografii” (20), 2006, p. 7–8.

[4] Acad. Gheorghe Platon, *Dimitrie Onciul (1856–1923). O personalitate exemplară a spiritualităţii româneşti*, în „Analele Bucovinei”, Rădăuţi-Bucureşti, anul I, nr. 1, [ianuarie–iunie] 1994, p. 39.

BDD-A32937 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:17 UTC)

ocazia împlinirii a 70 de ani de la moartea istoricului[5]. Concluzia fizicianului bucovinean, sedus, după evenimentele din 1989, de istorie şi destinul Bucovinei şi al bucovinenilor astăzi în lume, nu trebuie uitată, ci amintită mereu în clipele noastre de popas: „Aş vrea să cred că spiritul olimpian, dar neliniştit al lui Dimitrie Onciul, pe care-l evocăm aici cu admiraţia cuvenită, se găseşte printre noi, aude ce vorbim şi află, dacă n-o şi ştie, despre înfrângerea suferită de principiul determinismului istoric, care i-a cauzat atâta frământare. Sunt convins că ştirea i-ar face plăcere, căci îi va permite să vadă în ezitările sale încercări de evadare din cătuşele unei constrângeri la care-l obliga spiritul său matematic, riguros, dar care erau generate doar de «slăbiciunea minţii omeneşti» – ca să folosim cuvintele lui Laplace – şi care s-au dovedit nejustificate abia în zilele noastre.

Această descătuşare de determinismul istoric, motivată recent şi prin teoria haosului determinist, permite istoricilor să se alăture fără rezerve concepţiei lui Dimitrie Onciul despre rolul istoriei, aşa cum a formulat-o în 1906: istoria are menirea să descopere adevărul despre trecut, dar nu «adevărul absolut», ci «adevărul pentru scop», căci «a îndrepta viitorul este problema din urmă şi tot rostul istoriei»”[6].

Tomul IV, nr. 1 (7), [ianuarie–iunie] 1997 al „Analelor Bucovinei” publică articolul *Preocupări ortografice la Dimitrie Onciul*, semnat de prof. univ. dr. Ilie Dan[7]. „Ceea ce a scăpat, din motive lesne de înţeles, istoricilor, dar, pe de altă parte, şi lingviştilor (ceea ce este mai greu de acceptat) – scrie profesorul Ilie Dan, originar şi el din Bucovina – reprezintă o contribuţie notabilă a lui Dimitrie Onciul în domeniul stabilirii regulilor ortografice pentru limba română. Preocupările sale pe această linie ne dovedesc că învăţatul din Straja Bucovinei continuă, în primul rând, principiile lui Titu Maiorescu şi ale «Convorbirilor literare» […]. Prin lucrarea sa, Onciul realizează, indubitabil, o legătură necesară şi explicabilă între principiile lui Lambrior şi Maiorescu, pe de o parte, şi Ioan Bogdan şi Sextil Puşcariu, pe de altă parte, autori care aveau în vedere o problemă controversată între intelectualii români, de la paşoptişti şi până la actuala Academie Română: ortografia limbii române”[8].

Prezentând lucrarea lui Dimitrie Onciul *Îndreptariu pentru ortografia română (Regule şi vocabulariu ortografic)*, tipărită la Viena, în 1893, profesorul Ilie Dan subliniază „contribuţia notabilă” şi „momentul de referinţă în istoria ortografiei din România”, pe care îl reprezintă aceasta, înainte de reformele academice din 1904, 1932 şi, parţial, din 1953, „o etapă deosebit de importantă”. Acest *Îndreptar ortografic* „a constituit vreme de decenii (mai ales până la unirea

[5] Acad. Radu Grigorovici, *Dimitrie Onciul şi determinismul istoric*, în „Analele Bucovinei”, anul IV, nr. 1 (7), [ianuarie–iunie] 1997, p. 73–80.

[6] *Ibidem*, p. 80.

[7] Ilie Dan, *Preocupări ortografice la Dimitrie Onciul*, în „Analele Bucovinei”, anul IV, nr. 1 (7), [ianuarie–iunie] 1997, p. 47–53.

[8] *Ibidem*, p. 47.

BDD-A32937 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:17 UTC)

Bucovinei cu România) un important instrument de lucru, un ghid necesar şi de autoritate pentru folosirea în scris a limbii române în şcolile din Bucovina”[9]. „Alături de lucrările cunoscute referitoare la istoria națională – încheie profesorul Ilie Dan expunerea din articolul său –, *Îndreptarul ortografic* dă dimensiune şi relief preocupărilor ştiințifice şi culturale ale savantului Dimitrie Onciul, a cărui viață şi activitate au fost dominate de un ideal luminos: unitatea şi propăşirea națională”[10].

Tomul XIV, nr. 1 (28), [ianuarie–iunie] 2007 al „Analelor Bucovinei” publică studiul *Dimitrie Onciul (1856–1923). Son rôle dans le développement de l'historiographie critique, objective et érudite*, semnat de academicianul Ştefan Ştefănescu[11], studiu care este şi editorialul numărului. În acest studiu, istoricul bucureştean evidențiază preocupările de teorie şi metodologie a istoriei, un aspect al activității istoricului bucovinean mai puțin pus în valoare până acum. Pentru Dimitrie Onciul, istoria nu este numai povestea istoricului. Ea reprezintă şi felul în care acesta procedează pentru a-şi stabili povestea, demersul întreprins, metoda adoptată. Rezultatele demersului şi metoda folosită sunt cele două elemente inseparabile ale acestei ştiințe a interpretării care este istoria.. La noi, deprinderile metodologice au lipsit în învățarea istoriei şi tocmai ele sunt cele care asigură rezistența la eforturile de propagandă, de domesticire a spiritului, de alienare ideologică, de îndoctrinare. Odată însuşită de către student, metoda istorică îl obişnuieşte pe acesta să-şi pună întrebări asupra trecutului, să adune şi să interpreteze faptele, să-şi prezinte propriile concluzii despre acestea.

Academicianul Ştefan Ştefănescu subliniază faptul că profesorul Dimitrie Onciul i-a învățat pe studenții săi să se bazeze pe documente şi să nu abdice niciodată de la principiul verificării informațiilor. Istoricul bucovinean are, totodată, meritul de a fi stabilit şi un sistem filosofic al periodizării istoriei, plecând de la teoria generațiilor a profesorului vienez Ottokar Lorenz, nutrind convingerea că istoria românilor este un exemplu clasic al acestei teorii. Tot de aici, mai reținem că unul dintre meritele lui Dimitrie Onciul, recunoscut în epocă, dar şi de posteritate, este cel de creator al unei serioase şcoli româneşti de istorie, în cadrele căreia a făcut cunoscut, într-o manieră critică, progresul înregistrat în acest domeniu în marile centre ştiințifice europene. La „Şcoala Onciul” – afirmă acad. Ştefan Ştefănescu –, renumită prin studiul minuțios şi controlul sever al autenticității surselor istorice, prin critica adusă tradițiilor romantice de a scrie istoria, s-au format câțiva eminenți reprezentanți ai istoriografiei noastre naționale, între care Vasile Pârvan şi Constantin Giurescu.

[9] *Ibidem*, p. 53

[10] *Ibidem*.

[11] Acad. Ştefan Ştefănescu, *Dimitrie Onciul (1856–1923). Son rôle dans le développement de l'historiographie critique, objective et érudite*, în „Analele Bucovinei”, anul XIV, nr. 1 (28), [ianuarie–iunie] 2007, p. 7–13.

BDD-A32937 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:17 UTC)

Tot în tomul XIV, nr. 1 (28), [ianuarie–iunie] 2007 al „Analelor Bucovinei”, D. Vatamaniuc, membru de onoare al Academiei Române, redactorul-şef al periodicului, semnează, în cadrul secţiunii *Evocări*, studiul *Dimitrie Onciul, istoric al Bucovinei şi al Transilvaniei şi lexicograf*[12].

În prima parte a studiului, într-un context mai larg, autorul prezintă studiile lui Dimitrie Onciul despre Bucovina şi Transilvania şi rolul important al acestora în învăţământul din epocă. Epoca din istoria noastră care stă în atenţia lui Dimitrie Onciul este aceea pentru care avem puţine documente. Aici istoricul bucovinean analizează documentele existente în spirit critic şi elucidează pe baza acestora câteva probleme de cea mai mare însemnătate, înscriindu-se prin contribuţii competente şi complete în cercetarea izvoarelor istorice privitoare la teritoriul ce avea să fie numit Bucovina de până la întemeierea statală a Moldovei, precum şi la istoria Ţării Româneşti de până la întemeierea statală. D. Vatamaniuc evidenţiază preocupările istoricului bucovinean privind istoria românilor din Transilvania, colaborarea acestuia la periodicul „Rumänische Revue”, editat de Corneliu Diaconovici şi tipărit la Budapesta (1885) şi ulterior la Reşiţa, Viena, Sibiu şi Timişoara, până în 1894, precum şi la *Enciclopedia română*, tipărită la Sibiu în perioada 1898–1904, pentru care trimite 46 de articole (vol. I – 9; vol. II – 18; vol. III – 19).

În partea a doua a studiului, D. Vatamaniuc face referiri consistente la *Îndreptariu pentru ortografia română*, tipărit de D. Onciul la Viena, în 1893, „un îndrumător în scrierea limbii române, cu aplicare practică în şcolile din Bucovina”, omis până acum în lucrările noastre de referinţă întocmite de lingvişti. Concluzia cercetătorului contemporan este că „lucrarea depăşea statutul de manual pentru învăţământul primar din Bucovina şi reprezenta un îndrumător mai mult decât util pentru cei care se îndeletniceau cu scrisul în limba română”. Să mai precizăm, tot aici, că studiul *Dimitrie Onciul, istoric al Bucovinei şi al Transilvaniei şi lexicograf*, semnat de D. Vatamaniuc, este reprodus în tomul retrospectiv al „Analelor Bucovinei” din 2012, în cadrul secţiunii *Editoriale (2003–2012)*, adevărat instrument de lucru necesar în viitoarele cercetări privind Bucovina[13].

Tomul XVIII, nr. 2 (37), [iulie–decembrie] 2011, al „Analelor Bucovinei” publică studiul *Dimitre Onciul şi junimea Bucovinei de altădată*, semnat de Ilie Luceac, voce reprezentativă a intelectualităţii româneşti de astăzi din regiunea Cernăuţi[14].

Ilie Luceac precizează, încă de la început, că pentru istoricul bucovinean Dimitrie Onciul oraşul Cernăuţi are o importanţă deosebită: „Acest oraş i-a legănat tinereţile, aici şi-a făcut în parte studiile, aici şi-a început cariera didactică şi

[12] D. Vatamaniuc, *Dimitrie Onciul, istoric al Bucovinei şi al Transilvaniei şi lexicograf*, ibidem, p. 15–28.

[13] Confer „Analele Bucovinei”, anul XIX, nr. 2 (39), [iulie–decembrie] 2012, p. 419–425.

[14] Ilie Luceac, *Dimitre Onciul şi junimea Bucovinei de altădată*, în „Analele Bucovinei”, anul XVIII, nr. 2 (37), [iulie–decembrie] 2011, p. 379–387.

BDD-A32937 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:17 UTC)

ştiinţifică, în sfârşit, tot aici a preferat să fie adus când va închide ochii, pentru ca să-şi doarmă somnul de veci în pământul Bucovinei, care l-a născut şi l-a dăruit cu atâta generozitate culturii româneşti”[15]. Studiul la care ne referim reprezintă – potrivit autorului – „o încercare de a evoca – în baza unor scrisori primite sau emise de Dimitre Omciul, unele dintre ele nepublicate [până acum] – câteva din calităţile morale şi civice ale omului şi savantului Dimitrie Onciul. Aceste aprecieri intenţionează să scoată în evidenţă verticalitatea şi demnitatea caracterului de care a dat dovadă istoricul, uneori în cele mai dificile situaţii ale vieţii şi activităţii sale didactice sau ştiinţifice”, urmărind să ilustreze, totodată, „câteva momente din viaţa istoricului, care demonstrează elocvent atitudinea lui faţă de generaţiile tinere ale Bucovinei, de unde a pornit şi el în lumea ştiinţei şi culturii româneşti”[16]. Şi concluzia profesorului cernăuţean merită să fie reţinută, mai cu seamă în momente solemne, sărbătoreşti din viaţa noastră publică, precizare îndreptăţită, din păcate, pretutindeni în România de astăzi, nu doar la Cernăuţi: „Omagiul pe care îl aducem aici lui Dimitre Onciul este doar o încercare de a ţine trează conştiinţa noastră în faţa adevăratelor valori ştiinţifice şi culturale româneşti”[17].

Tomul XX, nr. 2 (41), [iulie–decembrie] 2013, aflat în curs de apariţie, publică, la secţiunea *Editorial*, articolul *„Analele Bucovinei” şi valorificarea moştenirii culturale a academicianului Dimitrie Onciul (1856–1923),* semnat de secretarul său de redacţie, Vasile I. Schipor, cercetător care valorifică aici textul comunicării susţinute în cadrul Simpozionului „Dimitrie Onciul, mare istoric român”, organizat la Straja, în 20 martie 2013, la împlinirea a 90 de ani de la moartea istoricului bucovinean.

„Analele Bucovinei” publică, totodată, şi alte materiale (recenzii, cronici) referitoare la valorificarea moştenirii culturale a academicianului Dimitrie Onciul şi cinstirea memoriei acestuia astăzi. Astfel, în tomul I, nr. 1, [ianuarie–iunie] 1994, sub semnătura lui Marian Olaru, se publică o recenzie a lucrării tipărite la Chişinău, în 1992, reunind studiile *Din istoria Bucovinei* şi *Istoria Bucovinei înainte de unirea cu Austria*[18].

Tomul I, nr. 2, [iulie–decembrie] 1994, publică o cronică, *Seminarul de metodologia istoriei „Dimitrie Onciul”*[19], semnată de acad. Ştefan Ştefănescu. Cronica se referă la Seminarul de metodologia istoriei „Dimitrie Onciul”, înfiinţat în memoria academicianului bucovinean în cadrul Catedrei de istoria românilor a Facultăţii de Istorie de la Universitatea Bucureşti, cu prilejul comemorării a 70 de ani de la moartea „ilustrului savant”. Prezentând programul seminarului, care îşi propune „să urmărească direcţiile înnoitoare în metodologia cercetării istorice,

[15] *Ibidem*, p. 379.
[16] *Ibidem*, p. 379–380.
[17] *Ibidem*, p. 387.
[18] Marian Olaru: Dimitrie Onciul, *Din istoria Bucovinei*, Chişinău, [Editura] Universitas, 1992, 102 p., ibidem, p. 221–222.
[19] *Ibidem*, anul I, nr. 2, [iulie–decembrie] 1994, p. 532–533.

BDD-A32937 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:17 UTC)

pentru a promova o viziune globală asupra istoriei şi pentru a dezvolta studiile de teorie şi epistemologie a istoriei", academicianul Ştefan Ştefănescu se referă, în finalul cronicii sale, la câteva obiective prioritare, care ar trebui să anime – în opinia noastră – şi „localismul creator" al provinciei, preocupate febril de studiul istoriei naţionale: „Planul de perspectivă a Seminarului «D. Onciul» prevede lărgirea cercului de competenţe ştiinţifice, creşterea autorităţii interpretării critice a surselor documentare, în vederea înfăptuirii actului de reconstituire a realităţii istorice, de reliefare a adevărului. «Numai din adevăr – ţinea să sublinieze D. Onciul – naşte adevărata iubire de neam şi de ţară»"[20].

Tomul II, nr. 1 (3), [ianuarie–iunie] 1995, al „Analelor Bucovinei" publică o cronică, *Un monument lui Dimitrie Onciul*, semnată, de asemenea, de acad. Ştefan Ştefănescu[21]. Consemnând dezvelirea bustului lui D. Onciul, în ziua de 19 octombrie 1994, monument de for amplasat între două „monumentale edificii", Direcţia Generală a Arhivelor Statului şi Ministerul Justiţiei, operă a sculptorului R. Onofrei, vernisajul Expoziţiei „Oameni de seamă ai Arhivelor" şi Simpozionul „Arhivele de ieri şi de astăzi", academicianul Ştefan Ştefănescu se referă în comunicarea sa, susţinută în cadrul simpozionului, la contribuţia istoricului bucovinean la „salvarea materialului arhivistic existent în depozitele Arhivelor Statului, ameninţat cu distrugerea totală într-un local dărăpănat", la activitatea sa de „ordonare şi organizare a evidenţei materialelor arhivistice din depozitele Arhivelor Statului" şi la preocuparea pentru „formarea de specialişti în arhivistică". Din alocuţiunea istoricului Ştefan Ştefănescu, rostită la acest eveniment, noi reţinem în mod deosebit, pentru actualitate, o frază din omagiul adus de istoricul bucovinean D. Onciul memoriei lui Mihail Kogălniceanu în sesiunea Academiei Române, ţinută la Iaşi, în perioada 14–27 octombrie 1918: „Popoarele care nu ştiu să preţuiască şi să onoreze pe oamenii lor mari nu merită să-i aibă. Poporul românesc a ştiut şi va şti să dea dovadă că i-a meritat şi-i merită"[22].

În tomul XIV, nr. 1 (28), [ianuarie–iunie] 2007 al „Analelor Bucovinei", profesorul Petru Bărbuţă, un apropiat al Institutului „Bucovina" al Academiei Române şi colaborator al periodicului ştiinţific al acestuia, publică o cronică amplă, *Omagierea istoricului Dimitrie Onciul la Straja*[23]. Articolul, bogat în date şi informaţii, valorifică totodată integral un document valoros, scrisoarea Secţiei de Ştiinţe Istorice şi Arheologie a Academiei Române, adresată locuitorilor satului Straja, la împlinirea a 150 de ani de la naşterea istoricului bucovinean Dimitrie Onciul, prezentând o deosebită importanţă pentru istoria locală. „Şi manifestarea omagială din Bucovina – conchide profesorul Petru Bărbuţă – ilustrează preţuirea de care se bucură personalitatea istoricului Dimitrie Onciul în rândul comunităţii

[20] *Ibidem*, p. 533.
[21] *Ibidem*, anul II, nr. 1 (3), [ianuarie–iunie] 1995, p. 218–219.
[22] *Ibidem*, p. 219
[23] Petru Bărbuţă, *Omagierea istoricului Dimitrie Onciul la Straja*, în „Analele Bucovinei", anul XIV, nr. 1 (28), [ianuarie–iunie] 2007, p. 383–386.

BDD-A32937 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:17 UTC)

locale de astăzi, în care trăiesc urmaşii mândrilor străjeri ai lui Ştefan cel Mare de lângă Putna voievodală”[24].

În tomul XX, nr. 2 (41), [iulie–decembrie] 2013, periodicul „Analele Bucovinei” tipăreşte, în cadrul secţiunii *Cronică*, materialul *Comemorarea a 90 de ani de la trecerea în eternitate a istoricului Dimitre Onciul la Straja*, semnat, de asemenea, de profesorul Petru Bărbuţă, care prezintă pe larg manifestarea organizată la Straja, în ziua de 20 martie 2013, cu ocazia împlinirii a nouă decenii de la moartea academicianului bucovinean, prezentând-o, de data aceasta, într-un context mai larg.

În orientarea programatică a Institutului „Bucovina” se înscrie, totodată, editarea şi publicarea volumului Dimitrie Onciul, *Scrieri istorice despre Bucovina şi Transilvania şi studii lexicografice*, Cuvânt-înainte de academician Radu Grigorovici, Ediţie, studiu introductiv, note şi comentarii de D. Vatamaniuc, m. o. al Academiei Române, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2010, 280 p. Lucrarea apare în Colecţia „Enciclopedia Bucovinei în studii şi monografii”, colecţie fondată în 1996, în cadrul căreia este imprimată sub numărul de ordine 24.

Până la apariţia lucrării noastre, opera istoricului Dimitrie Onciul cunoaşte trei ediţii, toate realizate şi tipărite postum: – Dimitre Onciul, *Opere complete. Tomul I. Originile Principatelor Române*, Ediţie critică adnotată de A[urelian]. Sacerdoţeanu, Cu 16 planşe afară din text, Bucureşti, Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, 1946, 422 p.; – Dimitre Onciul, *Scrieri istorice*, I–II, Ediţie critică îngrijită de Aurelian Sacerdoţeanu, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1968, vol. I, 719 p., vol. II 560 p.; – Dimitre Onciul (1856–1923), *Scrieri alese*, Ediţie îngrijită de acad. Ştefan Ştefănescu, dr. Dorina N. Rusu, dr. Bogdan-Alexandru Halic, Cu un *Cuvânt-înainte* de acad. Eugen Simion, preşedintele Academiei Române, Bucureşti, Editura Academiei Române, Colecţia „Cărţi de căpătâi”, 2006, 835 p.

O ediţie a scrierilor lui Dimitre Onciul, rămasă în afara celor amintite mai sus, tipăreşte Facultatea de Arhivistică din Bucureşti: – Dimitre Onciul, *Miscelaneu (Studii, cuvântări, prelegeri)*, Cuvânt-înainte de Ioan Scurtu, Ediţie îngrijită de Constantin Burac, Bucureşti, [Editura] Renaissance, 2006, 303 p.

Ediţia de la Rădăuţi preia studiile lui Dimitrie Onciul despre Bucovina şi Transilvania din ediţiile amintite mai sus şi reproduce în facsimil textele privind preocupările filologice ale istoricului bucovinean. Iată sumarul acesteia: *Cuvânt-înainte*, p. 7–14; *Dimitrie Onciul, istoric al Bucovinei şi Transilvaniei şi lexicograf*, p. 15–28; *Notă asupra ediţiei*, p. 29–34; I. *Din istoria Bucovinei*, p. 35–108 (I.1. *Din istoria Bucovinei*, p. 37–57; I.2. *Istoria Bucovinei înainte de unirea cu Austria*, p. 58–98; I. 3. *Acte privitoare la instalarea Episcopului Dosoftei în Cernăuţi la 30 ianuarie/10 februarie 1782. Facsimile*, p. 99–108); II. *Din istoria Transilvaniei*, p. 109–164 (II. 1. *Din istoria românilor din Maramureş*, p. 111–120;

[24] *Ibidem*, p. 386.

BDD-A32937 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:17 UTC)

II. 2. *Populaţia Ungariei şi Ardealului în 1720–21*, p. 121–127; II. 3. *Din „Enciclopedia Română”,* p. 128–164); III. *Din lexicografie*, p. 165–248 (III. 1. *Îndreptariu pentru ortografia română în usul şcoalelor din Bucovina. Facsimile*, p. 167–170; IIII. 2. *Îndreptariu pentru ortografia română. Regule şi vocabulariu ortografic. Facsimile*, p. 171–198; III. 3. *Vocabulariu ortografic. Facsimile*, p. 199–247); IV. *Note şi comentarii,* p. 249–267 (IV. 1. *Din istoria Bucovinei*, p. 251–258; IV. 2. *Din istoria Transilvaniei*, p. 259–262; IV. 3. *Din lexicografie*, p. 263–267). Un *Indice de nume*, p. 269–276, alcătuit de Rodica Iaţencu, încheie lucrarea, facilitând utilizatorilor accesul la informaţie.

O menţiune aparte facem pentru *Îndreptarul ortografic* al lui Dimitrie Onciul, „extrem de meticulos şi realizat din punct de vedere metodologic”, cum observă Ioan Scurtu, în care, la sfârşit, sunt înregistrate, într-un „vocabular ortografic”, circa 6 500 de cuvinte, multe dintre acestea fiind interesante şi prezentând importanţă pentru cercetarea ştiinţifică sub aspect fonetic, lexical şi gramatical.

Ediţia de la Rădăuţi a scrierilor istoricului bucovinean nu respectă scrierea prenumelui cu forma Dimitre, aşa cum o fac ediţiile de la Bucureşti, din 1946, 1968 şi 2006, ci forma din actul de naştere[25].

În acelaşi context generos, valorificarea moştenirii culturale, mai menţionăm aici câteva contribuţii complementare, pe care periodicul „Analele Bucovinei” le publică în paginile sale de-a lungul celor două decenii de neîntreruptă apariţie.

Tomul I, nr. 2, [iulie–decembrie] 1994 publică studiul *Observaţii lingvistice asupra toponimiei comunei Straja*, semnat de profesorul Vasile Hasna, fiu al satului Straja, care valorifică aici lucrarea sa de licenţă, o încercare de studiere exhaustivă a microtoponimiei locale (p. 423–450).

Tomul IX, nr. 1 (18), [ianuarie–iunie] 2002, publică studiul *Dimitrie Dan, personalitate a culturii bucovinene*, întocmit de Elena Cristuş, în care îl evocă pe preotul Dimitrie Dan, stabilit la Straja, în 1896, pasionat cercetător al istoriei şi

[25] După cum ştim, condicile de stare civilă pentru născuţi, cununaţi şi morţi se introduc în Bucovina prin *Patentul împărătesc*, din 20 februarie 1784, începând cu data de 1 mai 1784. *Condica născuţilor pe 1856 a Parohiei Straja*, aflată la Serviciul Judeţean Suceava al Arhivelor Naţionale (S.J.S.A.N.), consemnează naşterea pruncului Dimitrie în ziua de 26 octombrie, stil vechi, când Biserica Ortodoxă îl prăznuieşte pe Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorâtorul de Mir. Tatăl său este Dimitrie Onciul, preot, iar mama, Sinclitichia, fata preotului Andrei Lipeţchi din Straja. Naşul său de botez este preotul George Hacman din Crasna. Naşterea pruncului este înregistrată de către preotul paroh Dimitrie Onciul. Aşadar, explicaţia numelui de botez o găsim în sărbătoarea zilei de naştere din calendarul creştin ortodox, criteriu care primează şi în societatea tradiţională din Bucovina vremii. În onomastica românească din Bucovina de dinainte de 1918, întâlnim mai multe forme pentru acest nume de botez: Dimitrie (numele cel mai răspândit aici şi astăzi), Demitrie, Demetriu, Demetrius, Demeter, ultimele dintre acestea fiind întâlnite în familiile de intelectuali. Tot aici, ar mai trebui să notăm faptul că pregătirea pentru tipar a ediţiei de la Rădăuţi aparţine cercetătorului Vasile I. Schipor, secretarul ştiinţific al Institutului „Bucovina” din Rădăuţi, lucru pe care, în mod inexplicabil, caseta tipografică îl omite. Precizarea pe care o face D. Vatamaniuc la pagina 34, în *Nota asupra ediţiei*, este lămuritoare în această privinţă.

BDD-A32937 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:17 UTC)

culturii populare din Bucovina, membru al Societății pentru Cultura şi Literatura Română din Bucovina (din 1870), membru corespondent al Academiei Române (din 23 martie 1904). Studiul este o evocare a istoricului şi folcloristului bucovinean la împlinirea a 75 de ani de la trecerea sa către Domnul (p. 7–11).

Tomul XVI, nr. 2 (33), [iulie–decembrie] 2009, sub semnătura lui Ovidiu Bâtă, publică recenzia asupra monografiei localității Straja, tipărită la Bucureşti de profesorul Vasile Pasailă (p. 645–647).

Valorificarea moştenirii culturale a academicianului bucovinean Dimitrie Onciul, fost vicepreşedinte (25 mai 1913–28 mai 1916), preşedinte (12 iunie 1920–20 martie 1923) al Academiei Române, preşedinte al Secțiunii Istorice a Academiei Române (1911–1914; 1919–1922), se înscrie în cadrul orientării programatice a periodicului „Analele Bucovinei”, privind valorificarea şi valorizarea valorilor exponențiale ale patrimoniului nostru național.

BDD-A32937 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:17 UTC)

„ANALELE BUCOVINEI” ŞI VALORIFICAREA MOŞTENIRII CULTURALE A ACADEMICIANULUI DIMITRIE ONCIUL (1856–1923)*

VASILE I. SCHIPOR

Die Zeitschrift „Analele Bucovinei“ und die Verwertung des kulturellen Erbes des Akademikers Dimitrie Onciul (1856–1923)

(*Zusammenfassung*)**

Der vorliegende Leitartikel präsentiert zuerst den historischen Kontext, in dem das Radautzer Periodikum als Ausdruck der Ideale einer von grossen schöpferischen Ideen belebten Generation am Anfang der 90er Jahre erschienen ist. Weiter wird das Format und die hauptsächlichen Tätigkeitsbereiche des Periodikums dargestellt, die durch den Programmartikel 1994 bestimmt wurden, dann wird es über die Mitarbeiter, die Verbreitung und die Rezeption der Zeitschrift im kulturellen Leben der Provinz und in der wissenschftlichen Gemeinschaft des In- und Auslands berichtet. Weiter bezieht sich der Artikel auf das Interesse unseres akademischen Periodikums an dem kulturellen Erbe des Bukowiner Historikers Dimitrie Onciul, im Rahmen der Beschäftigungen des „Bukowina“-Instituts der Rumänischen Akademie für die Verwertung des Kulturguts der ehemaligen Bukowina. In dem Sinne werden die Studien und Artikel über das Werk Dimitrie Onciuls – Gründer der kritischen Schule in der rumänischen Historiographie – präsentiert, die im Laufe der 20 Jahre ununterbrochener Erscheinung des Periodikums in dessen Seiten veröffentlicht wurden. Einige von diesen Beiträgen wurden von wichtigen Persönlichkeiten des wissenschaftlichen Lebens Rumäniens unterschrieben: Akad. Gheorghe Platon, Akad. Radu Grigorovici, Akad. Ştefănescu, Dimitrie Vatamaniuc, Ehrenmitglied der Rumänischen Akademie.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Programmartikel, Tätigkeitsbereiche, Verwertung des Kulturguts der ehemaligen Bukowina, interkulturelles Dialog, Erwartungshorizont der gegenwärtigen Benutzer, Respekt für Werten, Vorrang der historischen Wahrheit, Kenntnisstrategie, Kulturparadigma der Epoche, Methodologie der Geschichtsforschung, Weltauffassung zur Geschichte, authentische wissenschaftliche Beiträge, lokale schöpferische Kraft.

BDD-A32937 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:17 UTC)